

Beste sprekers, beste aanwezigen,

Deze organisatie heeft een directe link met het stadsfestival oprechtmechelen. In het kader van de congressen nodigden we Navi Pillay uit. Een Zuidafrikaanse, één van de eerste vrouwelijke zwarte advocaten daar – een zwarte vrouw kon immers geen blanke bediende hebben -, die uiteindelijk als rechter zetelde in het Internationaal Strafhof en onder meer VN-commissaris voor de mensenrechten werd.

Toen we haar vroegen waarom ze bereid was om naar Mechelen te komen in het kader van het festival, verwees ze spontaan naar onze “instituten”, naar onze erfenis op het vlak van instellingen en regels, die, zo zei ze, zo cruciaal is voor de rest van de wereld. Het was voor ons een eye-opener. We staan te weinig stil bij de unieke en cruciale fundamenten van onze maatschappijordening.

Toen we vervolgens ons groenboek voor justitie opstelden, na een consultatie van bijna 600 mensen doorheen een tiental rondetafels, werd één van de fundamentele voorstellen dan ook: verdedig de rechtsstaat.

Precies dat proberen we vandaag in alle bescheidenheid te doen. Daarom dus nog “een dag van”, van de rechtsstaat meer bepaald.

De rechtsstaat is vooreerst niet echt gekend, en iets dat niet goed gekend is, is kwetsbaar.

Deze namiddag hebben we daarom de daad bij het woord gevoegd en de laatstejaars van het middelbaar onderwijs in Mechelen kennis laten maken met het thema en er over laten discussiëren. Het was een succes. Weinigen, ook volwassenen niet, kunnen de inhoud van het begrip rechtsstaat, vrij accuraat beschrijven. Vandaar is het vooreerst belangrijk om de kennis ter zake te vergroten.

De rechtsstaat wordt regelmatig vernoemd in het maatschappelijk debat, maar wordt dan vaak enigszins misbruikt, als een gezagsargument om een discussie te beslechten, zonder zich veel gelegen te laten aan de onderliggende inhoud.

De rechtsstaat gaat vooral over de dragende structuur van onze democratie die inhoudt dat macht wordt gedeeld en begrensd, en wel begrensd door het recht, waarbij niemand boven de wet staat en de wet kan worden afgedwongen bij een onafhankelijke rechter.

Laat dit nu net in een maatschappij onder druk, - denken we aan de ongelijkheid, de meer heterogene samenstelling van de bevolking en het ermee samenhangende identiteitsdebat, de milieuproblematiek, digitalisering, vluchtelingenproblematiek, enz,- door sommigen als een *hinderpaal* in plaats van als een *bescherming* worden gezien, en wel om toch maar een zogenaamd krachtig beleid in overeenstemming met de zogenaamde wil van het volk te kunnen voeren.

De rechtsstaat zorgt voor een minimale hygiëne bij de organisatie van onze democratie en beschermt samen met de media en de wetenschap tegen ontsporingen. We moeten deze dan ook koesteren en er een gezonde, onderbouwde assertiviteit rond ontwikkelen.

De rechtsstaat is geen onveranderlijk gegeven. Hij moet kritisch worden geanalyseerd en aangepast aan nieuwe tijden. Responsief zijn zoals dat heet, net als justitie, voor de evoluties in de maatschappij. Maar tegelijk is de rechtsstaat geen vodge papier, geen oneindig kneedbaar geheel zonder evenwichten in de machtsuitoefening tussen burgers en overheid, tussen burgers onderling, tussen wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht, langzaam maar zeker onderuit te halen.

Internationale en nationale ontwikkelingen wijzen alsmaar meer op de urgentie van het onderwerp, denken we bij voorbeeld aan het ook in Europa oprukkende autoritarisme, Frans Timmermans zal het er ongetwijfeld over hebben.

We moeten als burgers kritischer zijn voor de aanpassingen van de spelregels binnen onze democratie en daarbij dienen in het bijzonder de magistratuur en de advocatuur hun verantwoordelijkheid op te nemen. Enkel binnen een rechtsstaat kan de functie van magistraat en advocaat tot zijn volledige recht komen, en mede dankzij hen kan een rechtsstaat tot leven komen.

Laten we bijgevolg de principes van de rechtsstaat beter bekend maken, uitleggen, het concept scherp stellen, ontwikkelingen opvolgen en kritisch toetsen, een nieuwe invulling zoeken waar nodig, maar vooral de rechtsstaat zien als een baken bij het zoeken naar oplossingen voor onze urgente maatschappelijke problemen.

Waar het echt op staat is dat macht dient gedeeld te worden en begrensd, dat de wet dient te worden nageleefd, door iedereen, dat grondrechten worden gerealiseerd en een actuele invulling krijgen. Wij willen dit alles vanuit een objectief kader actief opvolgen.

Ik dank jullie oprecht voor jullie aanwezigheid, en als voorzitter van de vzw 400 wil ik ook alvast onze ondervoorzitter, Stafhouder Ludo Kools, even uitdrukkelijk bedanken. Ik kan jullie alvast verzekeren dat zonder hem dit alles bij een idee zou zijn gebleven.

Ik wens jullie allen een hele boeiende avond, in wat wie weet, hopelijk, de eerste van een reeks wordt,

Bart Willocx

Voorzitter VZW 400